

Plānotas būtiskas izmaiņas valdes locekļu administratīvajā atbildībā

**Toms Šulmanis,
ZAB „Raidla Lejiņš & Norcous” zvērināts advokāts**

Izskatīšanai Saeimā otrajā lasījumā tiek gatavoti grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (LAPK), kas paredz ieviest būtiskas izmaiņas valdes locekļu administratīvajā atbildībā. Tieslietu ministrija šajā sakarā ir sagatavojusi grozījumu projektu LAPK 41. pantā par pārkāpumiem komercdarbības jomā, juridiskās personas atbildību aizstājot ar konkrētu personu – darba devēju – fizisku personu vai amatpersonu, vai valdes locekļu sodīšanu...

Galvenie plānotie grozījumi ir šādi:

- 1) tiek paredzēts jauns administratīvās atbildības veids – tiesību atņemšana ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās;
- 2) virknē LAPK pantu par juridiskas personas pieļautajiem pārkāpumiem ir paredzēts naudas sods valdes loceklim un kā iespējamais papildsods – jau minētā tiesību atņemšana ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās.

Lai gan ideja noteiktos gadījumos par juridiskas personas pieļautajiem pārkāpumiem sodīt arī attiecīgo valdes locekli būtu apsverama, veids, kādā to ir plānots darīt, rada nopietnas bažas, vai likumprojekts ir pietiekami pārdomāts un pienācīgi izstrādāts.

Kam ir jāatbild par pārkāpumu – juridiskai personai vai valdes loceklim?

No pašreizējās LAPK redakcijas izriet princips, ka par administratīvo pārkāpumu tiek sodīta tā persona, kas ir izdarījusi administratīvo pārkāpumu – prettiesisku darbību vai bezdarbību. Ja kādā tiesību aktā ir paredzēts, ka noteiktas darbības ir jāizpilda juridiskai personai (piemēram, jānoslēdz darba līgums rakstveida formā), bet šī juridiskā persona šīs darbības nav izpildījusi, ir acīmredzami un loģiski, ka pie administratīvās atbildības tiks saukta vismaz šī juridiskā persona.

Kā uzskatāms piemērs minētā principa neievērošanai ir minami plānotie grozījumi LAPK 41. pantā, kas paredz atbildību par darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu pārkāpšanu. Šajā pantā ir vairākas daļas, kas nosaka atšķirīgu atbildību par vispārīgiem normatīvo aktu pārkāpumiem, darba līguma nenoslēgšanu rakstveida formā, minimālās mēnešalgas nenodrošināšanu, kā arī par atkārtotiem pārkāpumiem, kas izdarīti gada laikā pēc soda uzlikšanas. Saskaņā ar pašreizējo LAPK redakciju visos minētajos gadījumos atbildība ir paredzēta darba devējam – fiziskai vai juridiskai personai.

Savukārt saskaņā ar plānotajiem grozījumiem par 41. panta pirmajā daļā paredzētajiem vispārīgajiem normatīvo aktu pārkāpumiem turpinās būt atbildīga attiecīgā juridiskā persona, bet par pārējiem pārkāpumiem juridiskās personas atbildība tiek pilnībā izslēgta, aizstājot to ar valdes locekļa atbildību.

Pēc raksta autora domām šāds risinājums ir ne tikai neloģisks, bet arī tiesiski nepamatots. Darba likums nosaka pienākumu noslēgt darba līgumu rakstveida formā un nodrošināt minimālo mēnešalgu tieši darba devējam – fiziskai vai juridiskai personai, nevis darba devēja valdes loceklim. Ir tikai pašsaprotami, ka sods par šo pienākumu nepildīšanu tiek uzlikts tieši darba devējam, nevis tikai darba devēja valdes loceklim.

Lai gan teorētiski būtu apsverama iespēja par atsevišķiem pārkāpumiem noteikt atbildību arī valdes loceklim, šādai papildu atbildībai nekādā veidā nevajadzētu ietekmēt juridiskās personas kā galvenā pārkāpuma izdarītāja atbildību. Visneskaidrākie raksta autoram liekas iemesli, kāpēc par dažiem pārkāpumiem turpinās būt atbildīga juridiskā persona, bet par citiem – tikai šīs juridiskās personas valdes loceklis.

Varētu pat uzskatīt, ka, atceļot juridiskās personas atbildību par noteiktiem pārkāpumiem, ar plānotajiem grozījumiem tiek pilnībā mainīta Komerclikumā paredzētā juridiskās personas ierobežotās atbildības koncepcija, kas paredz, ka sabiedrība par savām saistībām (darbībām) atbild ar visu savu mantu. Apzinoties, ka juridiskās personas vietā par pārkāpumu būs atbildīga kāda cita persona, rodas pārdomas par juridiskas personas dibināšanas jēgu.

Ievērojot ļoti atšķirīgo darbinieku skaitu un pārvaldes struktūru dažādās sabiedrībās, rodas arī jautājums, vai daudzos gadījumos vispār būtu taisnīgi noteikt atbildību valdes loceklim. Manuprāt, nebūtu pareizi tos pašus noteikumus attiecināt uz situācijām, kad sabiedrībā ir viens valdes loceklis un pāris darbinieki vai kad sabiedrībā ir vairāki simti darbinieki ar atsevišķu personāla daļu un vairākiem atbildības līmeņiem papildus valdei. Otrajā gadījumā ir iespējams, ka valdes loceklis neko nenojauš par faktu, ka ar kādu no darbiniekiem nav noslēgts rakstveida darba līgums, un attiecīgi – nav saskatāms loģisks pamatojums valdes locekļa sodīšanai par šādu pārkāpumu (turklāt, izslēdzot pašas sabiedrības kā darba devēja atbildību).

Kuru valdes locekli sodīs?

Ņemot vērā to, ka sabiedrības valdē var būt gan viens, gan vairāki valdes locekļi, rodas jautājums – kuru no valdes locekļiem sodīs par konstatētajiem juridiskās personas pārkāpumiem? Lai gan tas neatspoguļojas plānoto grozījumu tekstā, no likumprojekta sagatavošanas materiāliem izriet, ka sods tiek uzlikts katram valdes loceklim. Kā izņēmums ir paredzēts gadījums, kad sabiedrības statūtos vai iekšējā normatīvajā aktā ir noteikta konkrēti nodalīta valdes locekļu kompetence un ir iespējams pierādīt, ka pārkāpuma izdarīšanā ir vainīgs konkrēts valdes loceklis.

Attiecīgi - lielā daļā gadījumu par identisku pārkāpumu būs iespējams iekasēt vairākas reizes lielāku sodu atkarībā no valdes locekļu skaita sabiedrībā, kas pēc autora domām nav samērīgi. Ja šāds valdes kolektīvās atbildības princips tomēr tiks apstiprināts, tad būtu tikai taisnīgi piemēroto sodu sadalīt starp valdes locekļiem līdzīgās daļās, nevis to piemērot katram valdes loceklim pilnā apmērā.